

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Michal JANOŠTÍK

Selhávající a zhroucené státy:

Je index zhroucených států dostačující?

Bakalářská práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal JANOŠTÍK**
Osobní číslo: **R140486**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Selhávající a zhroucené státy - je index zhroucených států dostatečný?**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je analýza zhroucených a selhávajících států se zvláštním zaměřením na Fragile States Index. Bakalářská práce má objasnit charakteristiku zhroucených států a metodu určování zhroucených států. Mimo jiné se práce pokusí o zjištění důležitosti a validity jednotlivých podkategorií indexu a jejich reálné využití.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

1. YOO, John. Fixing Failed states. Published in: Berkeley Law Scholarship Repository, 99 Cal. L. Rev. 95 (2011). [online]. Dostupné z: <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2761&context=facpu>
2. WAISOVÁ, Šárka. Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7380-069-7.
3. MESSNER a kol. Fragile states index 2015. Washington, D.C.: The Fund for Peace, 2015
4. CHOMSKY, Noam. Failed States: The abuse of power and the assault on democracy. New York: Owl Books, 2007. 315 s. ISBN 978-0-8050-8284-5
5. STEWART, Patrick. Weak Links: Fragile states, global threats and international security. Oxford: Oxford University Press, 2011. 341 s. ISBN: 978-0-19-975151-8

Vedoucí bakalářské práce: **Radka Cahlíková, M.A., B.A.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: **6. května 2016**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 6. května 2016

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci zpracoval samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedl v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci, dne 11. května 2017

Podpis:

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce Radce Cahlíkové, M.A., B.A. za odborné vedení, velmi důležité připomínky a ochotu věnovat se mi kdykoliv jsem potřeboval.

Abstrakt

Index Failed States, později Fragile States je nejpoužívanějším nástrojem k určování náchylností zemí ke zhroucení. Vznikl pod záštitou organizace Fund for Peace. Tato práce se zabývá kvalitou Indexu. Snaží se porozumět jeho fungování a metodologii. Věnuje se i jeho nedostatkům a snaží se nabídnout střídmy pohled na jeho reálné využití a na to, zda-li spíše neprohlubuje problémy zemí, než napomáhá jejich stabilitě. Na porovnání Dominikánské republiky a Haiti ukazuje, jak se vnitřní a vnější problémy zemí projevují na jejich hodnocení v Indexu. Mimo jiné se snaží ukázat, jak se stát ke křehkosti může dostat. V závěru je konečný zhodnocení Indexu a jeho fungování.

Klíčová slova

Failed States Index, Fragile States Index, Index zhroucených států, Index křehkých států, Fund for Peace, křehkost, udržitelnost

Abstract

The Failed States Index, later Fragile States, is the most commonly used tool for determining the susceptibility of countries to collapse. It was created under the auspices of the Fund for Peace. This thesis deals with the quality of the Index. It seeks to understand its functioning and methodology. It also deals with its shortcomings and tries to offer a modest view of its real use and whether it rather worsens the problems of countries rather than assists their stability. The comparison between the Dominican Republic and Haiti shows how the internal and external problems of the countries are reflected in their evaluation in the Index. Among other things, it tries to show how can state become fragile. At the end, there is the final evaluation of the Index and its functioning.

Key Words

Failed States Index, Fragile States Index, Fund for Peace, fragility, sustainability

Obsah

Úvod	11
Cíl a metodologie práce.....	12
1 Definice zhroucených států	13
2 Vznik problematiky zhroucených států.....	14
2.1 Etické problémy	14
2.1.1 Kolonizace.....	14
2.1.2 Náboženství	15
2.2 Sociální problémy.....	16
3 Historie Indexu zhroucených států	17
4 Počátky Indexu aneb co vedlo k jeho zavedení.....	18
5 Klasifikace států dle křehkosti.....	19
5.1 Silné státy	19
5.2 Slabé a hroučící se státy	19
5.3 Zhroucené státy	20
6 Zhroucené státy dnes	20
6.1 Největší změny ve vývoji nebezpečí	22
7 Metodologie Indexu zhroucených států.....	23
7.1 CAST technologie	23
7.2 Indikátory indexu	24
7.2.3 Sociální indikátory.....	24
7.2.4 Ekonomické indikátory	25
7.2.5 Politicko-vojenské indikátory.....	26
8 Hlavní úkol indexu a jeho hodnocení	28
8.1 Výhody indexu	28
8.2 Četná kritika	29
8.2.1 Název, který poškozujze zúčastněné země.....	29
8.2.2.Externí intervence jako známka zhroucenosti	30
8.2.3 Nedůležitý, politický nástroj	30
8.2.4 G7+ nabízí řešení.....	31
8.2.5 Kritika od samotných státníků.....	31
8.2.6 Nadržování rozvinutým zemím a jejich zvláštní hodnocení.....	31
9 Hroucení v praxi – Haiti x Dominikánská republika.....	32
9.1 Odlesňování společným problémem	33
9.2 Ekonomické, sociální a vládní problémy jako z učebnice.....	34
9.3 Nefungující vládní aparát	34

9.4 Přírodní katastrofy zhoršující situaci.....	35
9.5 Rozdíly v podnebí	36
9.6 Násilný režim	37
9.7 Dnešní situace v obou zemích	37
10 Hodnocení Haiti a Dominikánské republiky dle Indexu	38
Závěr.....	41
Zdroje	42

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Klasifikace zhroutených států na světě.....Chyba! Záložka není definována.

Obrázek 2: Odvětví, kde pomáhal Červený kříž.....Chyba! Záložka není definována.

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Sociální problémy křehkých států.....Chyba! Záložka není definována.

Tabulka 2: Indikátory Indexu zhroutených států.....Chyba! Záložka není definována.

Seznam grafů:

Graf 1: Největší změny v hodnocení Indexu zhroutených států v roce 2016Chyba! Záložka není definována.

Graf 2: Hodnocení Haiti a Dominikánské republiky Indexem vzhledem k ostatním státůmChyba! Záložka není definována.

Graf 3: Hodnocení Haiti dle Indexu v roce 2016..... **38**

Graf 4: Hodnocení Dominikánské republiky dle Indexu v roce 2016.....Chyba! Záložka není definována.

Graf 5: Hodnocení Dominikánské republiky a Haiti dle Indexu v roce 2016Chyba! Záložka není definována.

Seznam zkratk:

Zkratka	Anglický originál	Český překlad
HDP	GDP – Gross Domestic Product	Hrubý domácí produkt
OSN	UN – United Nations	Organizace spojených národů
WB	World Bank	Světová banka
UNDP	United Nations Development Programme	Program OSN pro rozvoj
HDI	Human Development Index	Index lidského rozvoje
ČÁST	Center for Applied Special Technology	Centrum pro používání speciálních technologií
FFP	Fund For Peace	Fond pro mír
FS	Failed States	Zhroutené státy
FSI	Fragile (Failed) States Index	Index křehkých (zhroutených) států

Úvod

V polovině devadesátých let minulého století se začal akademický svět zabírat analýzou neúspěšných, rozpadlých či zhroutených států. Jeden křehký stát může mít špatný vliv jak pro jeho obyvatele, tak pro své sousedy a dokonce může ohrozit i obyvatele zemí na druhém konci světa. Příkladem může být Studená válka, jež měla dopad nejen na státy, kterých se přímo týkala, ale i na ostatní. Kvůli ní v mnoha zemích vypuklo násilí pramenící z vnitřního konfliktu.

Nejen na popud těchto událostí vznikl Index zhroutených států, později přejmenován na Index křehkých států, který je zpracováván organizací Fund for Peace. Index hodnotí 178 zemí vzhledem k jejich náchylnosti ke zhroutení. Snaží se odhalovat jejich slabé stránky, které následně hodnotí a výsledky prezentuje jak ve svém každoročním reportu, tak také v časopise Foreign Policy. Jeho úkolem je identifikovat největší hrozby a upozornit na nutnost jejich řešení, aby nedošlo k humanitární krizi.

Index hodnotí tři hlavní kategorie. Jedná se o kategorie sociální, ekonomické a politicko-vojenské. Ty jsou dále členěny několik dalších indikátorů, které jsou popsány a hodnoceny. Za každý popis lze obdržet maximálně deset bodů, což určuje nejhorší možný stupeň. Jeho metodologie a fungování budou v práci dále vysvětleny, jelikož jsou klíčovým aspektem pro porozumění jeho fungování. V současné době patří mezi země s vysokou možností zhroutení například Somálsko nebo Jižní Sudán. Nejlépe vychází situace pro Finsko.

Toto téma jsem si vybral z více důvodů, hlavní je ten, že když jsem se o Indexu poprvé doslechl, měl jsem hned několik otázek. Jak funguje? Jak může hodnotit země, které si vlastně vůbec nejsou podobné? Jaká je tedy jeho kvalita? V neposlední řadě mě zajímalo, zdali je Index opravdu nezávislý. Proto jsem při výběru tématu bakalářské práce neváhal a zvolil si dané téma. Výsledkem mé práce by tedy mělo být komplexní zhodnocení kvality indexu a jeho využitelnosti.

Cíl a metodologie práce

Cílem práce je analýza zhroutených a selhávajících států se zvláštním zaměřením na Fragile States Index. Bakalářská práce má objasnit charakteristiku zhroutených států a metodu určování zhroutených států. Mimo jiné se práce pokusí o zjištění důležitosti a validity jednotlivých podkategorií Indexu a jejich reálné využití. Hlavní zaměření bude na metodiku Indexu a jeho nedostatky. K pochopení metodologie by mělo posloužit i srovnání Haiti a Dominikánské republiky.

V první části je zaměření hlavně na teoretickou část. První část je teoretická a klade si za cíl seznámit čtenáře s tím, co to vlastně zhroutené státy jsou. Dále se zabývá vznikem samotného Indexu a jeho historií. Teoretická část končí metodologií Indexu, na kterou navazuje porovnání mezi Haiti a Dominikánskou republikou, které je následně využito pro praktickou ukázkou hodnocení Indexem. Práce končí rešerší pozitivních a negativních názorů expertů na Index. Teoretická část byla vytvořena pomocí kompilace, analýzy a interpretace akademických článků, knih, internetových zdrojů a také manuálů a reportů neziskových organizací. Vzhledem k tomu, že většina zdrojů byla v anglickém jazyce, tak některé pojmy v této práci jsou psány v originálu, nechybí jim však český překlad a vysvětlení.

1 Definice zhroucených států

Zhroucené státy jsou takové státy, které trpí mnoha problémy, od špatné ekonomiky, bezpečnosti až po celkové strádání obyvatel. Všechny jejich znaky budou přiblíženy v průběhu práce. Jejich definice se různí. Jedna z nejčastěji používaných je ta od Roberta I. Rotberga (2003), která definuje selhávající stát jako nebezpečné území s krajně napjatými vztahy mezi obyvateli, na němž ostře soupeří znesvářené ozbrojené skupiny. Rotberg (2003) je navíc dělí do několika skupin: Na silné (strong), slabé (weak), selhávající (failed) a zhroucené (collapsed).

Jeho tvrzení popírají Jennifer Millikenová a Keith Krause (2003). Těm se totiž nelíbilo Rotbergovo rozdělení na selhávající a zhroucené. Podle nich jde o dvě různé věci. Selhání nepředchází kolapsu, nýbrž tyto kategorie jsou od sebe odlišné. Autorky tvrdí, že na jednu stranu je nezbytné, aby se zachovaly důležité instituce, na tu druhou je důležité to, aby fungovaly správně a plnily to, co plnit mají.

Velmi používaným termínem je i křehký stát¹ (doslovně fragile state), který podle mnoha autorů přesněji popisuje průběh celého procesu. Pojem zhroucený stát totiž nevyjadřuje to, že jde pouze o přechodný stav. Křehký stát s největší pravděpodobností přejde obdobím transformace, změny institucí, politik a tak dále.

Crisis State Research Center při London School of Economics and Political Science definuje zhroucený stát jako

„stát, který selhal – například stát, který se již více není schopen starat o vlastní bezpečnost a vykonávat státní funkce a který nemá žádnou faktickou kontrolu nad svým územím a hranicemi. Zhroucený stát je takový, který už více neovlivňuje podmínky své vlastní další existence. Tento termín je v současné praxi používán v rozporuplných užitích (je tendence využívat termínu zhroucený stát také pro státy, které jsou slabé, ale stále se vyznačují atributy státu - tuto teorii centrum odmítá)...I ve zhroucených státech však některé prvky jako místní veřejná správa mohou nadále existovat.“ (Humplíková, 20109, str.2)

Mezi nejčastější znaky zhroucených států lze zařadit následující:

- neschopnost centrální vlády kontrolovat státní území, boje o nerostné bohatství mezi centrální vládou a místními skupinami
- ztráta autority státních institucí, boj o moc mezi ústřední vládou a jinými skupinami (milicemi, státní armádou, místními uskupeními, náboženskými skupinami)
- nefungující hospodářství, vysoká inflace, růst stínové ekonomiky, zvyšování státního dluhu, devalvace měny
- nárůst ilegálních emigrantů

¹ Index zhroucených států byl později na nátlak vědecké obce přejmenován na Index křehkých států, o čemž bude zmínka dále v práci.

- ztráta vlivu občanů na fungování státu, nevyrovnaný vztah mezi občany a státem
- kriminalita, vznik výcvikových táborů teroristů, obchod s drogami
- chudoba, hlad, chybějící nebo nefungující sociální systém. (Humplíková, 2009)

2 Vznik problematiky zhroucených států

Selhávající a zhroucené státy jsou jedním z mnoha nadnárodních témat, jež byly po dlouhou dobu přehlíženy a neřešeny. Problematika takto definovaných byla dlouho v ústraní, na povrch se dostala až v posledních letech. A tak jako v jiných případech, i tento fenomén odstartovala významná negativní zkušenost.

Jak uvádí Šmíd a Vaďura (2009) analýzou neúspěšných, rozpadlých či zhroucených států se začal akademický svět zaobírat v polovině devadesátých let minulého století v souvislosti s krachy států zejména tzv. třetího světa a s rozpady zemí, jako Sovětský svaz či Jugoslávie.

Od té doby začaly být zhroucené státy vnímány jiným způsobem. Stala se z nich hrozba, která byla potřeba řešit, a to i přes relativní geografickou vzdálenost těchto zemí. K nejvýznamnějším rysům zhroucených států patří nárůst násilí, ekonomický úpadek, ztráta kontroly a další rysy, které budou přiblíženy na dalších stránkách. (Yoo, 2011) Tyto aspekty ovšem vedou k tomu, že zhroucené státy začínají představovat nebezpečí pro okolí. A právě to představuje problém, který se musel začít řešit. (Šmíd a Vaďura, 2009)

Nový impulz do výzkumu této problematiky vnesly teroristické útoky v USA z 11. září 2001. Od tohoto okamžiku začíná být neúspěšný či zhroucený stát chápán v kontextu nového globalizovaného přístupu jako bezpečnostní hrozba pro ostatní země, a to bez ohledu na jejich geografickou polohu či úroveň vnitřní koherence. (Stewart, 2011)

2.1 Etické problémy

2.1.1 Kolonizace

V afrických zemích je velmi výrazný výskyt etnických problémů, jež pramení především ze špatného rozdělení a vymezení hranic v období dekolonizace. Jak uvádí Miloslav Šerý (2012), počátky integračních snah mají v Africe kořeny již v 19. století. V roce 1900 byl uspořádán první Panafrický kongres v Londýně. Panafricanismus bylo ideové hnutí, jehož hlavní vizí byla politická emancipace afrických kolonií. Jednalo se o iniciativy černošské inteligence (William Du Bois²) žijící v Evropě a severní Americe. Vrcholem snah byl transfer myšlenek panafricanistů na africký kontinent. Druhá fáze hnutí se nesla ve znamení emancipačních snah

² William Du Bois byl politický aktivista a bojovník proti rasismu a za práva černošské menšiny v USA.

afrických etnik po druhé světové válce. Tyto snahy se prakticky projevovaly postupným dekolonizačním procesem více méně završeným rokem Afriky (1960). Rok Afriky také bývá uváděn jako vrcholem dekolonizace, bylo totiž osamostatněno hned sedmnáct států.

Iliffe (2001), označuje za jeden z hlavních důvodů dekolonizace fakt, že udržování kolonií vyžadovalo neustálý tok financí. Kolonizátoři stáli v Africe před velkou výzvou, jejich impéria mnohde pohltila několik různých etnik s rozdílnou kulturou a jazykem, všechny však museli podrobit své správě. V severní Africe, kde byla bojovnost obyvatel podmíněna pocitem příslušnosti k arabskému světu, to byl úkol značně nelehký (Dostálová, 2009).

O to horší byla situace po dekolonizaci. Africké státy sice získaly nezávislost, ale pominemli jejich nezkušenost s vedením států, hlavním neduhem bylo špatné vymezení hranic států. Ty často na jednom území sjednocovaly několik etnik, jejichž soužití nebylo možné. (Iliffe, 2001)

2.1.2 Náboženství

Tyto konflikty jsou často doplněny o problémy náboženské. Humplíková (2009) zmiňuje, že nejrozšířenějším náboženstvím v Africe je islám - tzv. sunnitský islám je vyznáván v severní části Afriky (v Maroku, Alžíru a Tunisku tvoří 99% obyvatel muslimové, Egypt 94%, Niger 85%, Súdán 70%, Etiopie a Nigérie 45%). Naopak křesťanství zakotvilo ve střední části kontinentu a v Jižní Africe (Lesotho 85%, Burundi 80%, JAR 78%, Namibie 71%, Zimbabwe 55%, Rwanda 50%).

Hlavním neduhem je to, že jak islám, tak křesťanství i další tradiční africká náboženství se mnohdy vyskytují na území jednoho státu. Příkladem může být Nigérie³. V Nigérii je zajímavost ta, že zhruba polovina obyvatel je muslimů a zhruba polovina jsou křesťané. Zbytek tvoří obyvatelé s tradičním náboženstvím. Právě forma vlády a špatné, nelegitimní volby vedly k častým občanským válkám a k nevraživosti mezi náboženskými skupinami. Spolu s obrovským zahraničním dluhem tak tyto aspekty dostali Nigérii mezi křehké státy. (Humplíková, 2009)

³ V Nigérii je dle dohodnutých pravidel na pozici prezidenta a viceprezidenta vždy jeden křesťan a jeden muslim.

2.1.3 Nezkušenost státních struktur

Jak již bylo řečeno, africké státy často nemají zkušenost s řízením států. I tento problém poté může vést k tomu, že stát není schopen bránit své obyvatele a zamezovat možným konfliktům či přerozdělovat finance nebo bojovat proti chudobě.

Dle Chabala (1986) se v nejchudších zemích často nejedná ani o státní struktury, kde probíhají transfery. Značnou roli v jmění státu mají totiž zahraniční pomoci. Určitou roli hrají i historie těchto států. Ty jsou zvyklé pracovat pod jakousi rouškou kolonizace. Jsou naučeny, že se musí dorobit a adaptovat na vnější zájmy. Z části je to kvůli tomu, že postkoloniální éra s sebou nesla něco nového. Něco těžce vnímatelného a křehkého. Chyběla zkušenost a kapka improvizace k tomu, aby státy mohly bránit svou vlastní legitimitu s větší účinností.

2.2 Sociální problémy

Dalším důležitým aspektem pro začátek řešení problému zhroutilím ohrožených států jsou sociální problémy. Ty ohrožují nejen vnitřní fungování země, ale také život obyvatel jako takových. Chomsky (2007) popisuje sociální problém jako situaci, která ovlivňuje značný počet lidí, kteří si o dané situaci myslí, že je zdrojem problému nebo smutku a existuje možnost, aby se zlepšila. Naopak George a Achilles Theodorson (1969) definují sociální problém jako nežádoucí stav nebo situaci, na kterou je nahlíženo značným počtem lidí v komunitě jako na netolerantní a vyžaduje si skupinovou akci za účelem konstruktivní reformy.

Sociální problémy jsou podmínky nebo způsoby chování, jež mohou být nebezpečné, nežádoucí nebo nákladné, především ve vztahu k zdraví člověka a blahobytu. Representují to, co je často považováno za špatné, nepřijatelné, nespravedlivé, utiskující či útočné.

Sociálních problémů v Africe je nespočet. Dobře je vyčísluje kniha *Failed States: the abuse of power and the assault on democracy* (Chomsky, 2007). Lepší orientaci v nich by měla poskytnout tabulka č.1.

Tabulka 1: Sociální problémy křehkých států

Sociální problémy křehkých států			
Alkoholismus	AIDS	Potrat	Úmrtnost
Náboženský fanatizmus	Tresty smrti	Zneužívání dětí	Korupce
Kriminalita	Kulturní degradace	Diktátorství	Postižení
Rozvodovost	Environmentální degradace	Etnické konflikty	Nestabilita rodin
Hazard	Genocida	Lidská práva	Incest
Nerovnost	Kriminalita mladistvých	Samota	Mentální nemoci
Vraždy	Policejní brutalita	Populační tlak	Chudoba
Prostituce	Kultura státní řady	Diskriminace ras	Týrání
Stres	Sebevraždy	Nezaměstnanost	Neplánované rodičovství
Vandalismus	Násilí	Válka	Xenofobie

(Zdroj: Chomsky, 2007)

3 Historie Indexu zhroucených států

Před vznikem Indexu existovalo několik ukazatelů, jako je například HDP (hrubý domácí produkt), které se snažily o popsání situace v zemích světa. Žádný z nich ovšem nebyl schopen popsat dostatečně široce situace, které se v určitých státech odehrávají. Například HDP sice ukazuje, jaké je peněžní vyjádření hodnoty statků a služeb, které byly na určitém území vyrobeny za určitou dobu, ale neřekne nám, které aspekty zvenčí jej brzdí či posilují. Jak uvedla Nečadová, 2015, 3. str:

„Konstrukce ukazatele HDP neumožňuje sledovat např. kvalitu vzdělání populace, změny životního prostředí či změny v zásobách neobnovitelných přírodních zdrojů. Je nutné respektovat jeho definici (jedná se o makroekonomický agregát, jehož cílem je odhadnout hodnotu plynoucí z produktivní činnosti na ekonomickém území) a hledat indikátory, které by umožnily komplexněji hodnotit nejen ekonomickou výkonnost, ale i její sociální a ekologické aspekty.“

Komplexnějším indikátorem je Index lidského rozvoje (Human Development Index, HDI). Jistě by se zde mohlo namítnout, že je velmi podobný právě Indexu zhroucených států. A v určité části by to byla pravda. Je mezi nimi ovšem pár rozdílů. HDI stejně jako ostatní indexy vznikl proto, aby nahradil nedostatečné ukazatele, jež byly používány do té doby. Index se zaměřuje na měření kvality života, jeho délku, přístup k němu a dalšími aspekty.

HDI se však zabývá pouze částí toho, co námi zkoumaný Index zhroutených států. HDI má, stejně jako naprostá většina ostatních indexů, i několik nedostatků. Jedním z nich je ten, že ke svému výpočtu používá pouze tři indikátory: zdraví, vzdělání a životní standard. Ty by sice mohly ukázat, jak se v dané zemi žije, ale k tomu, abychom zjistili, kde je původce problému, který ohrožuje bezpečnost či stabilitu, nevede. Index lidského rozvoje navíc nedostatečně popisuje indikátory, jež používá. Dalším problémem, který se ale týká naprosté většiny práce v rozvojových zemích, je sběr dat. (Syrovátko, 2008)

Jak uvádí Syrovátka (2008) kvůli srovnatelnosti mezi zeměmi se UNDP⁴ snaží využívat údajů od významných mezinárodních agentur. Uvádí však také, že i mezinárodní organizace potřebují nějakým způsobem k datům přijít. A ty, pokud nedělají vlastní výzkumy, musí brát údaje z národních statistik. A v tom je ten problém. V rozvinutých zemích je totiž jejich kvalita daleko větší, než v zemích třetího světa. A pokud jde dokonce o země s nedemokratickým režimem, je zde možnost i záměrného upravování údajů.

4 Počátky Indexu aneb co vedlo k jeho zavedení

V severní Americe se termín selhání (failure) a kolaps (collapse) státu vžil pro označení případů vážné politické krize v určitých zemích – například v Somálsku, v Bosně a Hercegovině, v Libérii či v Afghánistánu.

Christopher Clapham (Šmíd a Vařura, 2009, str. 47) se při vysvětlení této situace odvolává na situaci ve Rwandě těsně před vypuknutím genocidy v roce 1994: *přestože novináři a politici často mluvili o „kolapsu“, genocida částí obyvatel nebyla způsobena dezintegrací státních institucí. Pachatelé byli „vysoce disciplinovaní agenti státu“ (či částí politického spektra), „kteří prováděli úkol vyhubení určitého etnika s děsivou efektivitou.“*

Crisis State Research Center (Humplíková, 2009) při známé vysoké škole London School of Economics and Political Science definuje zhroutený stát jako stát, který selhal – například stát, jenž není schopen se starat o vlastní bezpečnost a vykonávat státní funkce a který nemá žádnou faktickou kontrolu nad svým územím a hranicemi.

Robert Rotberg (2013) uvádí, že zhroutený stát je takový, jenž není schopen a nebo nechce poskytovat základní politické služby svým občanům. Stát může být členem Organizace spojených národů, může fungovat jako svrchovaná entita v regionální a světové politice, ale pokud je většina obyvatelů znepokojených, může to vést k selhání státu a jeho neschopnosti vykonávat adekvátně své funkce. Zhroutené státy jsou v mezinárodní politice politické entity, jež trpí nekvalitními politickými akty.

⁴ UNDP je instituce spadající pod OSN, která řídí a koordinuje rozvojové projekty.

5 Klasifikace států dle křehkosti

Jak už bylo řečeno, Robert Rotberg přišel také s rozdělením států a s aspekty, které je charakterizují.

Zmíněnými kategoriemi jsou tyto:

- Silné státy
- Slabé a hroutící se státy
- Zhroucené státy

V následujících řádcích práce vysvětlí jejich definice a objasní to, kam které státy spadají.

5.1 Silné státy

Silné státy mají v plné kontrole jejich teritoria a poskytují kvalitní politické služby svým občanům. Výborně se předvádí v hodnocení hrubého domácího produktu (a jeho růstu), v indexu lidského rozvoje, v indexu Transparency International proti korupci a v Freedom of the World Report.

Obecně platí, že silné státy jsou ty, které mají vysoké HDP, silnou sociální strukturu, správně fungující instituce a stabilní historii. Jedná se o státy jako Kanada, USA, Velká Británie a podobně. (Robb, 2004)

5.2 Slabé a hroutící se státy

Naopak slabé a hroutící se státy obsahují etnické, náboženské, jazykové a další problémy, které zmenšují schopnost vykonávat správně své závazky vůči obyvatelům. Tyto problémy často přecházejí v konflikty. Hrubý domácí produkt spadl nebo padá. Zajímavostí je, že privatizování vzdělávání a zdravotnictví v těchto případech často vede k prohlubování slabosti. Navíc ani justice nefunguje tak jak by měla. Typickými příklady jsou Irák (za Saddama Husseina), Bělorusko, Severní Korea, Libye. (Rotberg, 2003)

Fungování vlády za Saddama Husseina popisuje Americké ministerstvo zahraničních věcí. Dle jejich článku o životě pod Saddamem (Office of the White House Press Secretary, 2004) šlo o jednu z největších hrozeb pro Iráčany. Saddám Husajn totiž páchal nespočet zločinů. Od zabíjení, přes mučení, znásilňování až například po zastrašování lidu a sousedy státu.

Drtivá většina lidí, kteří při jeho režimu umřeli, byli muslimové. Amnesty International⁵ ve zprávě z roku 2001 uvedla, že oběti mučení v Iráku jsou vystaveny široké škále mučení. Včetně drážkování očí, těžkého bití, elektrických šoků. Někteří mučení nevydrželi a umřeli, jiní mají fyzické a psychické důsledky dodnes.

⁵ Amnesty International je jedna z nejznámějších organizací, která usiluje o dodržování lidských práv na celém světě.

Saddam se nebál nechat zavraždit i vlastní příbuzné, či v boji proti odpůrcům použít chemické zbraně. Human Rights Watch odhadovalo, že Saddamova kampaň v roce 1987-88 proti Kurdům jich zneškodnila více než 50 000.

Režim se mimo jiné vyznačoval i velkým počtem vězňů a popravených (Office of the White House Press Secretary, 2004):

- 4000 vězňů ve vězení Abu Ghraib v roce 1984.
- 3000 vězňů ve věznici Mahjar v letech 1993-1998.
- 2500 vězňů bylo popraveno mezi 1997-1999 ve „vězeňském čistící kampaně“.
- 122 politických vězňů bylo popraveno v Abu Ghraib vězení v únoru / březnu 2000.
- 23 politických vězňů bylo popraveno v Abu Ghraib vězení v říjnu 2001.
- Nejméně 130 iráckých žen popraveno v období od června 2000 do dubna 2001.

5.3 Zhroucené státy

Zhroucené státy dělají pouze málo politických rozhodnutí. Politická rozhodnutí často propadají vládcům či nestátním aktérům (např. Hamas). Bezpečnost je zaručena pouze v hlavních městech, pokud tedy alespoň tam. Ekonomická infrastruktura se zhroutila, zdravotnictví je v krizi a vzdělávací systém je zmatečný. Hrubý národní produkt na obyvatele je ve stálém propadu, inflace stoupá, korupce kvete a často přichází i nedostatek potravin. Zhroucené státy mají často velmi bohatou část obyvatelstva, která získává výhodu nad zhrouceným systémem. Příkladem může být Nepál, Kongo, Libérie, Afghánistán a Irák. (Rotberg, 2003)

Ještě hůře na tom byly v historickém měřítku Libanon, Tádžikistán a Sierra Leone. Tyto státy byly bez jakýchkoliv autorit a staly se jakousi černou dírou v souvislosti se všemi indikátory zdraví. Tyto státy se nakonec staly zhroucenými státy s intervencí. (Rotberg, 2003)

6 Zhroucené státy dnes

Mezi zeměmi s opravdu vysokým nebezpečím jsou země, které jsou již fakticky zhroucenými. Jejich klasifikací se zabývá Fund for Peace, který vydává Fragile States Index. Ten popisuje několik složek, jež determinují možnost zhroucení.

Hrozby, které jsou v Indexu měřeny, jsou tyto: Státní legitimita, veřejné služby, bezpečnostní aparát, rozdělení elit, externí intervence, lidská práva a postavení práva, demografický nátlak, uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby, skupinová nespokojenost, odliv lidských zdrojů a *brain drain*⁶, nerovný ekonomický rozvoj, snížení chudoby či hospodářský úpadek

⁶ Brain drain, neboli odliv mozků (inteligence) je jeden z nejčastějších problémů rozvojových zemí.

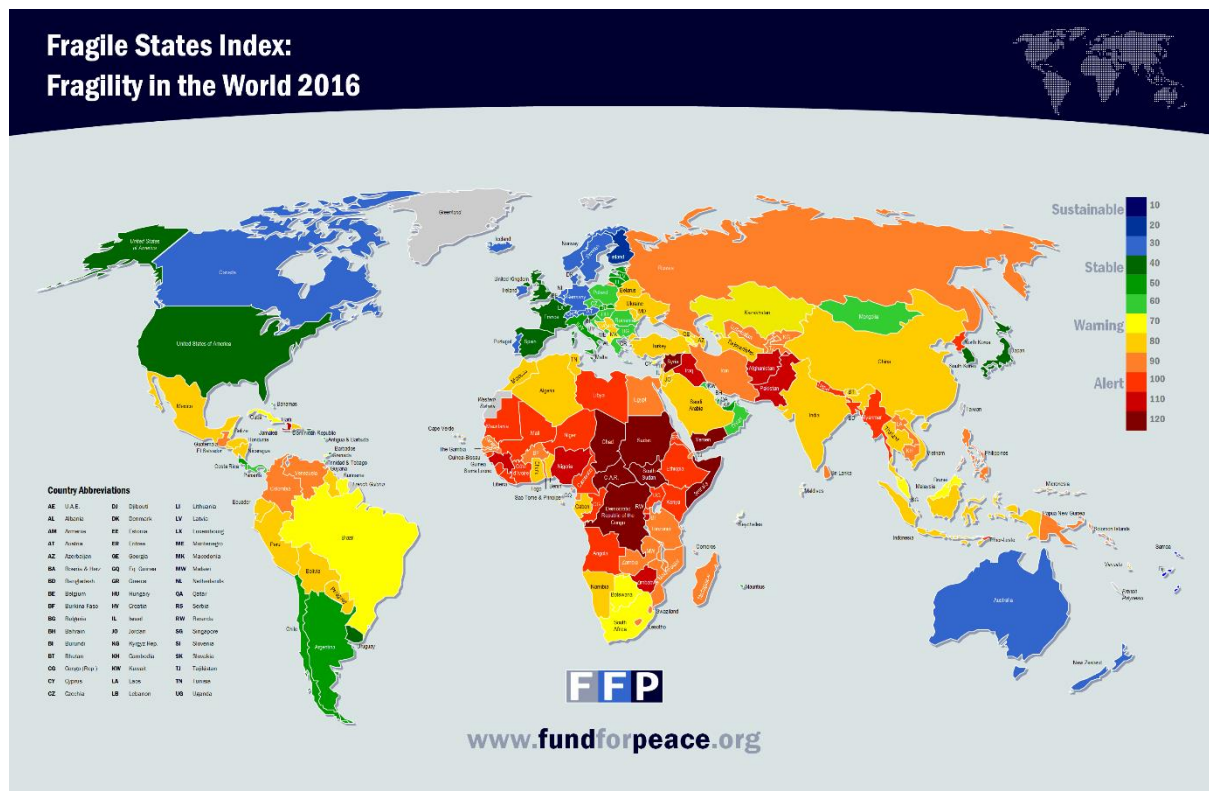
Za každý popis lze obdržet maximálně deset bodů, což určuje nejhorší možný stupeň. Mezi země s vysokou možností zhroucení (110-120 bodů) patří hned osm států. Nejhůře je na tom dle indexu od Fund for Peace Somálsko, následuje Jižní Sudán, Centrální africká republika, Sudán, Jemen, Sýrie, Čad a Demokratická republika Kongo.

Naopak nejlépe ze všech zemí si vedlo Finsko, které nasbíralo pouhých 18,8 bodů, na druhé Norsko tak mělo náskok 2,4 bodů. Největší hrozbou je pro Zemi tisíců jezer hospodářský úpadek. Jeho vážnost byla ohodnocena 3,7 body.

Země jsou body celkově rozděleny na ty s velmi velkou pohotovostí (110-120), velkou pohotovostí (100-110), pohotovostí (90-100), vysokým varováním (80-90), menší varování (70-80), varování (60-70), stabilní státy (50-60), více stabilní státy (40-50), velmi stabilní (30-40), udržitelné (20-30) a velmi udržitelné (10-20).

Pro lepší přehlednost vydává Fund for Peace také výroční smlouvy s novinkami a rozložením nebezpečnosti zhroucení zemí. Jejich rozprostření na Zemi je výborně ukázáno na jejich obrázku. Největší problémy jsou okolo rovníku, naopak severské země jsou z pravidla nejstabilnějšími.

Obrázek 1: Klasifikace zhroucených států světa

(zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/map/2016heatmap.png>)

Česká republika se mezi 178 států umístila na 151. místě s 40,8 body. Chyběl jí tak necelý bod k tomu, aby se z více stabilních států dostala mezi ty velmi stabilní. Největší hrozby v Česku byly ohodnoceny

pěti body. Jednalo se o skupinovou nespokojenost a rozdělené politické smýšlení. Důležité je také nezapomínat na státní legitimitu, která v České republice „získala“ 4,9 bodů.

6.1 Největší změny ve vývoji nebezpečí

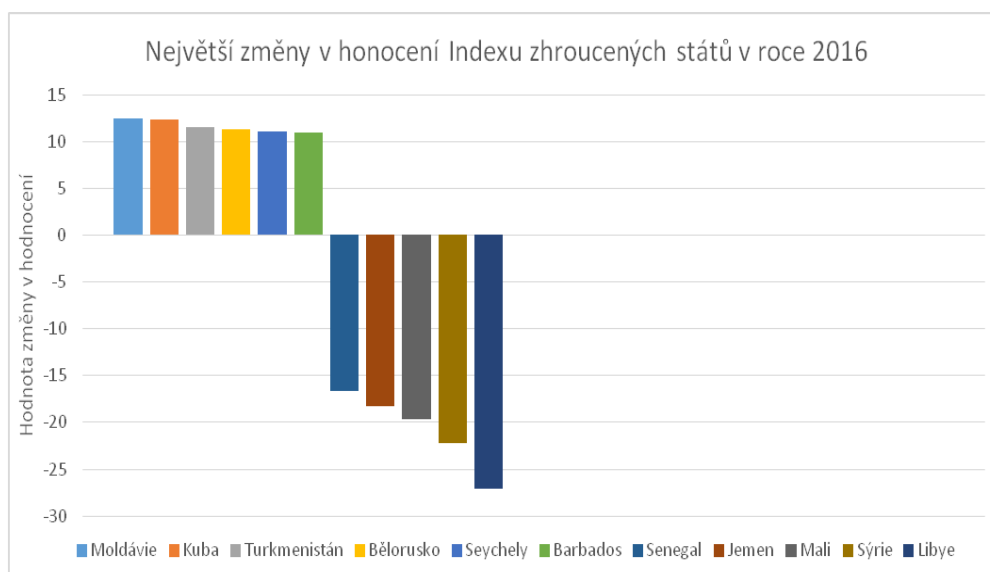
K mapování situace ohledně nebezpečí zhroutení patří samozřejmě i porovnání. A i to může být hodně zajímavé. Tato změna byla Fund for Peace měřena v letech 2007-2016. Země byly opět rozřazeny do určitých kategorií dle svého posunu.

Tou nejvýraznější byla skupina významného rozdílu. Do ní se dostalo hned šest států, které prokázaly za měřenou dobu zlepšení o 10,1 a více bodů. Absolutním výhercem pak bylo Moldavsko, kde se situace zlepšila o 12,5 bodů. Díky tomu se tak posunulo ze zemí s vysokým varováním do zemí s menším varováním (celkově 73,2 bodů).

Samozřejmě ne vždy je to vše pozitivní. I přes to, že většina zemí vykazuje alespoň menší zlepšení, stále v hodně z nich se situace zhoršuje. Nejhorší je fakt, že hned šest států prodělalo větší zhoršení v bodech než Moldavsko posun. Jde o Eritreu (-13,1 bodů), Senegal (-16,7 bodů), Mali (-19,7 bodů), Sýrii (-22,2 bodů) a o Lybii (-27,1 bodů).

V případě Eritreii došlo k posunu do zemí s pohotovostí, Senegal se posunul mezi země s vysokým varováním a Mali se přidala k Eritreii, stejně jako Lybie. Nejhůře je na tom tak Sýrie. Ta je nyní v kategorii státu s velmi vysokou pohotovostí a její situace se bude jen s těžší zlepšovat. Větší přehled ve státech, které se zlepšily, či naopak zhoršily, přináší následující graf s největšími změnami v hodnocení.

Graf 1: Největší změny v hodnocení Indexu zhroutěných států v roce 2016

(zdroj: zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/>)

7 Metodologie Indexu zhroucených států

Kategorie Indexu zhroucených států již byly uvedeny. V následujících odstavcích práce analyzuje význam jednotlivých sub-indexů. Pro pochopení problematiky určování křehkých států je totiž potřeba vědět to, jak vůbec probíhá sběr a práce s informacemi.

Index křehkých států se nesnaží pouze popsat, s čím se musí státy poprat, ale také to, které problémy jsou pro ně nejrelevantnější a nejnebezpečnější. Jak samotný Fund for Peace (2016) udává, jeho síla je v tom, že index shromažďuje řádově miliony informací do jednoduchého formuláře, který je jednoduše stravitelný a uchopitelný. Fund for Peace denně sbírá zprávy z celého světa, snaží se popisovat jak sociální, tak politické či ekonomické těžkosti, které státy trápí.

Index používá k svému vyhodnocování analytickou platformu CAST. Ta funguje na bázi metodik společenských věd. Data prochází triangulací a jsou podrobena kritickému posouzení k dosažení konečného výsledku. Každoročně jsou analyzovány milióny dokumentů. K jejich vyhledávání se používají specializované programy, jenž fungují díky speciálním klíčům pro každou zemi. Ty jsou rozloženy na politické, sociální a ekonomické ukazatele.

Jedna z věcí, která mnohé lidi napadne, je ta, jak zajistit, aby informace byly relevantní. Zdá se, že i toto je ošetřeno. A to hlavně díky technologii CAST. Ta je schopna dle specializovaných vyhledávacích dotazů označit relevantní informace. Ta je poté převedena na bodové hodnocení. Analýzy se dále porovnávají na základě významných událostí, jež se v dané zemi odehrály. Tento přístup napomáhá tomu, aby se jednotlivé mezery, slabosti, či zaujatosti kontrolovaly více pracovníky. Většina dat je volně přístupná a transparentně doložitelná. I to napomáhá důvěryhodnosti indexu. (Messner a kol. 2015)

7.1 CAST technologie

CAST je analytický program, který slouží pro měření a nejen kvalitativní analýzy. Jak uvádí sama organizace Fund for Peace (2016) ve svém pravidelném reportu, jedná se o jednu z nejdůležitějších věcí.

Systém je schopen zpracovat miliony informací ročně. Aby se předešlo tomu, že informace nejsou relevantní, dochází k zvýrazňování důležitých pojmů. Užívají se speciální termíny, které jsou následně zaškrtnuty systémem. Analýza je poté přeměněna na skóre, které představuje jednotlivý význam složek v dané zemi.

Analýza je poté postavena vůči kvalitativním vstupům na základě významných událostí ve zkoumaných zemích. Tato akce napomáhá nejen zpětné kontrole, ale také tomu aby se zdroje navzájem kontrolovaly. Většina základních údajů je volně přístupná, index zhroucených států se tedy chlubí svou správnou prací s nimi a svou metodologickou přesností. (Fund for Peace, 2016)

7.2 Indikátory indexu

Slabé a hroučící státy mají hned několik problémů, které je třeba řešit. Fund for Peace přichází s mnoha aspekty, jenž hodnotí jejich celkové postavení. Ovlivňovat situaci v zemích mohou války, vnitřní konflikty, humanitární krize, soutěže o zdroje, jazyk, etnický původ, národnost, třídy, kasty, oblasti původu. A mnoho dalších věcí. (Fund for Peace, 2016)

V práci již bylo uvedeno, o jaké kategorie, které index zhroucených států měří, jde. Nyní je však na čase si říct co vlastně představují. Indikátory jsou navíc rozděleny mezi sociální, ekonomické a politicko-vojenské. Pro lepší orientaci následuje jejich grafické znázornění.

Tabulka 2: Indikátory Indexu zhroucených států

INDIKÁTORY INDEXU ZHROUCENÝCH STÁTŮ		
Sociální indikátory	Politicko-vojenské indikátory	Ekonomické indikátory
Demografický nátlak	Státní legitimita	Nerovný ekonomický rozvoj
Uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby	Veřejné služby	Snížení chudoby či hospodářský úpadek
Skupinová nespokojenost	Bezpečnostní aparát	
Odliv lidských zdrojů a brain drain	Rozdělení elit	
	Externí intervence	
	lidská práva a postavení práva	

(zdroj: Fund for Peace, 2016)

7.2.3 Sociální indikátory

Nejhůře upravitelné nelehkosti jsou pravděpodobně sociální. Ty se ze všech tří indikátorů nejhůře řeší a často bývají i největším problémem pro rozvoj postižených zemí.

Mezi čtyři sociální indikátory, které index křehkých států popisuje, patří demografické nátlaky, uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby, skupinový nesouhlas a přesun osob spolu s *brain drainem*. (Fund for Peace, 2016)

7.2.3.1 Demografický nátlak

Demografický nátlak je vnímán jako stav, kdy nemoci či přírodní katastrofy znemožňují vládě, aby se dostatečně starala o své obyvatele. A nebo naopak znemožňuje obyvatelům, aby bojovali o svá práva. Například demonstracemi. Další možností je i případná ztráta vůle k zlepšení v důsledku nemocí a katastrof.

Mezi sub-indikátory, jenž se užívají k správnému popisu a zisku dat patří: přírodní katastrofy, nemoci, životní prostředí, znečištění, nedostatek potravy, podvýživa, nedostatek vody, populační růst, úmrtnost a populační pyramida. (Fund for Peace, 2016)

7.2.3.2 Uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby

Tlak, jenž je spojován se změnou trvalého místa bydliště, může hrát důležitou roli v indexu křehkých států. A nejen v něm. Často totiž omezuje veřejné služby a bývá i důvodem toho, proč vznikají bezpečnostní rizika. I proto je nedílnou součástí sociálních indikátorů Indexu křehkých států.

Využívají se data ohledně přemístění osob, uprchlických táborů, které byly vybudovány nebo v zemích fungují. Nezapomíná se ale ani na vnitřně vysídlené osoby. Tudíž se počítá i s jejich kempy. Důležitý je i počet uprchlíků nebo vnitřně vysídlených osob na člověka v zemi. Stejně jako v případě demografického nátlaku patří i sem nemoci, ovšem nemoci, jež jsou spojeny s přesunem obyvatelstva. Poslední, avšak neméně podstatná věc je schopnost země absorbovat takto postižené obyvatele. (Fund for Peace, 2016)

7.2.3.3 Skupinová nespokojenost

Skupinová nespokojenost je velmi nebezpečná situace. Může vést, a často vede, k diskriminaci či dokonce k násilným projevům. Index křehkých států zajímá hlavně skutečnost, že pokud existuje napětí mezi dvěma skupinami, je zde velká šance konfliktu. Konfliktu, u něhož je možné, že bude oslabovat schopnost státu poskytovat ochranu svým obyvatelům. To může vést až k tomu, že zemi pohltnou strach a násilí.

Data se sbírají ohledně diskriminace a bezmocnosti. Nesmíme ovšem zapomínat na násilnou složku. Jak etnickou, komunitní, tak i sektářské či náboženské. (Fund for Peace, 2016)

7.2.3.4 Odliv lidských zdrojů a *brain drain*

Jeden z velkých problémů je odliv lidského kapitálu spolu s *brain drainem*. Lidé, kteří mají v rozvojových zemích možnosti na to, aby získali vzdělání a přesunuli se do pro ně perspektivnější destinace, zpravidla dlouho neváhají. Kvůli tomu pak trpí nejen sociální složka rozvíjejícího se státu, ale i ta ekonomická či politická. Nemusí se avšak jednat pouze o vycestování za lepšími příležitostmi. V případě vypuknutí konfliktu či jeho eskalování lidé, kteří na to mají zdroje, často raději odcházejí.

V posledním sociálním indikátoru se tedy logicky index křehkých států zaměřuje hlavně na migraci na obyvatele, lidský kapitál a emigraci vzdělaných obyvatel. (Fund for Peace, 2016)

7.2.4 Ekonomické indikátory

Možná až překvapivě se nedává ekonomické složce tolik prostoru. Index křehkých států se omezuje na rozvoj jako takový a na chudobu. Z toho vyplývá, že větší důraz je kladen na sociální a pak hlavně politicko-vojenské aspekty problému. Ekonomické indikátory jsou však neméně důležité než ostatní.

Ekonomické indikátory jsou na rozdíl od těch sociálních pouze dva. Prvním je nerovný ekonomický rozvoj, druhým pak snížení chudoby či hospodářský úpadek. (Fund for Peace, 2016)

7.2.4.1 Nerovný ekonomický rozvoj

Ekonomický rozvoj vlastně navazuje na již dříve zmíněné sociální indikátory. Nejvíce jej totiž ovlivňují etnické, náboženské či regionální rozdíly. Důležité je také správné fungování vládního aparátu. Pokud nefunguje správně, je zde velká šance, že ve státě budou velké ekonomické rozdíly. Ty mohou vést k nespokojenosti obyvatel a v některých případech i ke konfliktům.

Hlavní složkou je tzv. Giniho koeficient. Ten je nejužívanějším měřítkem nerovnosti. WB (Světová Banka) (2017) jej popisuje takto: „*Giniho index měří do jaké míry se rozdělení příjmů mezi jednotlivci nebo domácnostmi v ekonomice odchyluje od dokonalé rovnoměrného rozložení.*“ Giniho koeficient však není jediným ukazatelem, který charakterizuje nerovnost ekonomického rozvoje. Dále se zjišťují data ohledně příjmového podílu dolních 10% a vrchních 10% (10% nejbohatších a nejchudších obyvatel v zemi).

Index křehkých států se zabývá i distribucí služeb v zemědělských proti městským oblastem. Důležitost také přikládá zlepšení dostupnosti služeb a populacím ve slumech. (Fund for Peace, 2016)

7.2.4.2 Snížení chudoby či hospodářský úpadek

Chudoba a hospodářský úbytek jsou hodně propojené s dřívějším ukazatelem. Mohou totiž omezit fungování státu, jenž poté není schopný správně fungovat. Jeho schopnosti k rozložení bohatství selhávají a i to vede k zvyšování rozdíly mezi obyvateli.

K zjišťování důležitosti této kategorie se používají údaje o ekonomickém deficitu, vládním dluhu, nezaměstnanosti, práci dětí, HDP na osobu, růst HDP, inflaci a kupní síle. Na rozdíl od nerovného ekonomického rozvoje tak jde čistě o ekonomickou kategorii. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5 Politicko-vojenské indikátory

Politicko-vojenské indikátory jsou nejrozsáhlejší složkou indexu křehkého státu. Obsahují hned šest sub-indexů, které tak dělají polovinu celkového hodnocení. Je tedy zřetelně viditelné, jak důležitá je politická a vojenská stabilita spolu s jejím správným fungováním. Často jsou právě tyto problémy, které velkou měrou zhoršují postavení států.

Jak už bylo zmíněno, indikátorů je šest. Jde o státní legitimitu, veřejné služby, lidská práva a postavení práva, bezpečnostní aparát, rozdělení elit a externí intervence. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5.1 Státní legitimita

Státní legitimita je velmi důležitým aspektem pro fungování státu. Pokud není správně nastavena a nefunguje podle stanovených pravidel, může vyvolat nepokoje a vést ke špatné správě státu. Je proto důležité opět na dodržování transparentnosti a správného zřizování.

V chápání indexu křehkých států se v této kategorii zpracovávají data o korupci a netransparentnosti, které vedou k podkopávání stavu společnosti a státu. Jde zejména o již zmíněnou míru korupce,

efektivitu vlády, politickou účastí, ale i o úroveň demokracie, nezákonný obchod, obchod s drogami. Své místo zde má i míra protestů, demonstrací a bojů o moc. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5.2 Veřejné služby

Jde o skupinu věcí, kterou lidé v rozvinutých zemích berou jako samozřejmost a je zde na opravdu vysoké úrovni. Mluvíme zde o poskytování zdravotnictví, vzdělání a o sanitární služby. Mimo jiné jde tedy o klíčové role států, jenž by se měly splňovat.

V datech jde konkrétně o ochranu obyvatel, kriminalitu, poskytování vzdělání, gramotnost, nakládání s vodou a kanalizace, infrastrukturu, kvalitu zdravotnické péče, přístup k internetu, spolehlivost energetiky, cesty a telefonní spojení. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5.3 Bezpečnostní aparát

Bezchybné a správné fungování bezpečnostních složek je klíčem k prosperitě státu. Aby jeho pozice byla neotřesitelná, musí mít monopol na použití legitimní síly. Společnost je totiž oslabena, když bezpečnostní aparát nesplňuje své poslání a místo něj na území soupeří konkurenční skupiny. Ty mohou ohrožovat nejen bezpečí obyvatel.

Index křehkých států se zabývá vnitřními konflikty, zvyšování počtu ručních zbraní, nepokoje a protesty a úmrtí kvůli konfliktů. Počítá se i s vojenskými převraty a aktivitou rebelů. Posledními třemi kategoriemi, ze kterých se získávají data, jsou míra bojů, bombardování a počet politických vězňů. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5.4 Rozdělení elit

Když se místní a národní elity dostanou do stavu deadlocku, vzniká problém nejen pro ně, ale pro celou společnost. Deadlock je proces, kdy elity nebo experti čekají na informace od toho druhého k tomu, aby mohli pokračovat. Může jít i o situaci, kdy jeden druhému záměrně odmítá pomoci. (Adriens. 1994) Dalším nebezpečím je takzvaná „politika na kraji války či hra s ohněm⁷. Technika, či praxe manévrování s nebezpečnou situací až k limitům tolerance a bezpečnosti. Děje se tak za účelem získání co největší výhody a to hlavně prostřednictvím tvoření diplomatických krizí.

Kategorie, se kterými se pracuje, jsou boj o moc, přeběhlíci, manipulování voleb a politická soutěž. (Fund for Peace, 2016)

7.2.5.5 Externí intervence

Pokud země nedodrží své povinnosti. Ať na mezinárodní či domácí úrovni, mohou se do řešení zapojit vnější aktéři. Ti mají několik možností k tomu, aby upravovali kondice na území státu. Ať jde o poskytování služeb či upravování vnitřních záležitostí.

⁷ Tato taktika se používala hlavně při Studené válce, kdy si země vyhrožovaly útoky jadernými zbraněmi. Nakonec vedla ke zhoršení vztahu mezi Ruskem a USA.

Data k tomuto indikátoru se získávají ohledně zahraniční pomoci, přítomnosti mírových sil, misí OSN, zásahů cizích vojenských sil, sankcí a tak zvaného Credit Ratingu⁸.

Jak Credit rating popisuje Heakal (2017), jedná se o určení možnosti potenciálního subjektu dostát svým závazkům. Určuje tedy míru riskantnosti investic do vybraných zemí. (Fund for Peace, 2016)

8 Hlavní úkol indexu a jeho hodnocení

Oficiální report indexu (Fund for Peace, 2016) sám mluví o tom, že slabé a selhávající státy představují výzvu pro mezinárodní společenství. Svět je totiž v dnešní době těsně propojen. Jeden křehký stát může mít hned několik špatných vlivů jak pro jeho obyvatele, tak pro své sousedy. A dokonce může ohrozit i lidi na druhém konci světa. Příkladem může být Studená válka, jež měla dopad nejen na státy, kterých se přímo týkala, ale i na ostatní. Kvůli ní v mnoha zemích vypuklo násilí pramenící z vnitřního konfliktu. Některé krize jsou etnického původu, některé jsou civilní války a jiné jsou revoluce. Mají však jedno podobné. Všechny mohou skončit humanitární krizí. Je tedy nutné je řešit.

V případě zhroucených států jde o hodně aspektů, které mohou ovlivnit stabilitu či fungování státu jako takového. Problémy mohou vzniknout kvůli rozdílnosti skupin, jazyků, náboženství, ras nebo kast, oblastmi původu a tak dále. Napětí poté může přerůst v konflikt prostřednictvím různých okolností. Například kvůli bojům o zdroje, špatnému vedení, korupci a nebo neřešení konfliktů skupin.

Důvody jsou složité, rozvinuté, hluboké a těžce determinovatelné. Nejsou však nepředvídatelné. Proto sleduje index zhroucených států situace v zemích světa. Jde o velmi důležité poslání, jenž má za úkol porozumět a sledovat podmínky, které by mohly vést k zvyšování nestabilního stavu ve státu. Jak se pokračuje v reportu indexu (Fund for Peace, 2016), neméně důležitou funkcí je připravenost k přijetí nezbytných akcí k řešení zásadních otázek a k zmírnění negativních aspektů v ohrožených zemích.

Pokud se chce dosáhnout na smysluplné a brzké varování, musí se problém uchopit a pochopit od zdroje. K tomu index využívá speciálních případových studií, neoficiálních důkazů a snaží se celkově přijít na široké společenské trendy. Smíšený přístup pomocí kvalitativních i kvantitativních technik přispívá k vytvoření určitých vzorů a trendů.

A právě na to se index zaměřuje. Se správnými daty a analýzami je totiž možné identifikovat problémy, které by se mohly vyvíjet zpoza viditelné části. Rozhodující tvůrci potřebují přístup ke všem různým informacím k tomu, aby fungovali co nejlépe. (Fund for Peace, 2016)

8.1 Výhody indexu

(Fund for Peace, 2016) popisuje index křehkých států jako kritický nástroj, který se nesoustředí pouze na zvýrazňování nejen běžných nátlaků, s nimiž se státy obecně setkávají. Jeho úkolem je totiž také

⁸ Credit rating je důležitým ukazatelem pro poskytnutí půjček.

zjišťovat, kdy tyto aspekty tlačí na posunutí státu ke kritickým hranicím, jež mohou vést až ke zhroucení.

Právě díky onomu zvýrazňování potenciálních hrozeb napomáhá index k tomu, aby bylo možné je rychle posoudit, zanalyzovat a případně včas varovat příslušné politické subjekty či obyvatele státu jako takové.

Další přednost tkví v možnosti získávání obrovského množství informací. Nejen ale jeho získávání, ale i správné zacházení s ním. Denně se sesbírá tisíce zpráv a informací, které popisují existující politické, sociální či ekonomické tlaky ve všech 178 analyzovaných zemí.

O výhodě nástroje analytické platformy CAST již zmínka byla. Umožňuje rozebírání milionů dokumentů ročně. Právě tato specializace notně napomáhá ke správnému hodnocení dle dvanácti výše zmíněných indikátorů spolu s dalšími subindikátory.

8.2 Četná kritika

Spíše než uznání a hledání kladů se dočkává index kritiky. Ať už jde o jeho samotný název, sběr informací či metodologii, která je určena ke klasifikaci zemí. Index je vlastně od svých začátků pod palbou kritiky nejen vědců, ale také i samotných státníků, k čemuž se v této kapitole práce zajisté dostane.

Je tomu tak z mnoha důvodů, které se v práci nyní představí. Přiznám se, že jsem si z počátku myslel, že indexu není co vytknout, následné řádky mě však utvrdily v tom, že závěr mé práce bude daleko střídmejší, to ale předbívám. Co je tedy indexu a celé organizaci Fund for Peace vyčítáno?

8.2.1 Název, který poškozuj zúčastněné země

Předně je to zvyšování rozdílů, které Index podporuje. Jak uvádí Miles Evers (2014), každý rok po vydání reportu se strhla vlna kritiky na to, že Index vytváří špatný pohled na rozvíjející se země. Nebo chcete-li na úspěšné a neúspěšné státy. Častou debatou byl i samotný název Indexu. Ten nakonec musela Krista Hendry, výkonná ředitelka Fund for Peace, změnit. Prvotina, která zněla Failed States Index, tedy index zhroucených států byla přejmenována na Fragile States Index (Index křehkých států).

Dle mnohých vytvářel prvotní název na pohled zbytečně velké rozdíly mezi zeměmi. Claire Leigh (2012) popsala slůvko failed (zhroucený), jako stav, kdy není cesty zpět. Zhroucený dle ní nepatří do pragmatické debaty a pouze podrývá postavení zemí. Miles Evers (2014) i přes přejmenování Indexu stále poukazuje na to, že Fund for Peace a jejich Index špatně poukazuje na jednu věc. Příčina nebezpečí ve světě je totiž dle nich v okolních zemích, ne v mezinárodní politice jako takové.

8.2.2. Externí intervence jako známka zhroutenosti

Fragile States Index mluví o tom, že protilátka na křehkost je v mnoha rozvíjejících se státech závislá na budovní státu. Zároveň report radí, aby země byly připraveny podniknout nezbytné kroky k vypořádání se se základními problémy a k negování efektů křehkosti. Ve skutečnosti však metoda CAST následně označuje zahraniční vojenskou intervenci a poskytování vojenské pomoci jako problém, který zvyšuje křehkost států. To vede politiky v omyl, že vnější zásahy jsou spíše příčinou křehkosti než reakcí na ně. Právě zahraniční intervence však mají za úkol ubrat na křehkosti státu a pomoci mu z krize. Proč je to tedy hodnoceno v Indexu záporně? (Miles Evers, 2014)

Jak uvádí Claire Leligh (2012), Index křehkých států je velmi těžký konstruovat, ale ještě těžší, jak ukázaly studie, je ho správně využívat. V případě FFP a jejich indexu tedy navrhuje, aby se nepoužíval jako hodnotící prvek, ale by shodlo na tom, že by měl být užíván hlavně pro přidávání znalostí ze světa, v čemž je velmi dobrý.

8.2.3 Nedůležitý, politický nástroj

Ne všichni ovšem souhlasí, že terminologie je hlavním problémem Indexu. Například Null a Lamere (2012) hovoří o tom, že není ani užitečné, ani zodpovědné hodnotit státy podle jejich nejnámějších nedostatků. Chybu Indexu vidí v jeho zaměření na nejzávažnější aspekty. Ještě horší je ale dle nich fakt, že země se řadí dle určitých způsobů, které naznačují, že jsou srovnatelné. Většina států má však jiné historické, geografické i například sociální předpoklady. Null s Lamerem říkají, že pokud chceme rozvíjet naše chápání a pochopit, jak těmto státům pomoci, musíme si uvědomit rozdíly mezi nimi a nepřehlížet je.

Vzhledem k onomu přehlížení rozdílů je Index křehkých států tedy poměrně zbytečným politickým nástrojem. Index navíc nenavrhuje žádné řešení, prognózy či předpisy. Měří pouze to, co země ohrožuje, ale ne proč a nenabízí možnost jak se tomu vyhnout.

Blake Hounshell, řídící redaktor časopisu Foreign Policy⁹, který publikuje Index v partnerství s Fund for Peace, čelil kritice, která se strhla po Arabském jaru¹⁰, a odpověděl na ni takto: „*Je jasné, že Index není předpovědním modelem. Je to každoroční portrét selhání státu a není míněn jako křišťálová koule.*”

Null s Lamerem (2012) navíc dodávají, že kvůli chybějícím prognózám má Index negativní vliv na potenciální investory a turisty. Vytváří totiž negativní PR akci, která tak místo napomáhání křehkým státům má opačný účinek. Problémy s investory či turisty by totiž mohly vést k ještě větší nestabilitě.

⁹ Časopis Foreign Policy je publikován v USA a zaměřuje se na politiku Spojených států a mezinárodní vztahy.

¹⁰ Arabským jarem jsou označovány vlny protestů a demonstrací, které se v roce 2011 objevily v arabských zemích.

8.2.4 G7+ nabízí řešení

Skupina křehkých států G7+¹¹ přišla s návrhem, jak nahradit Index křehkých států něčím, co jim samotným by mohlo pomoci. Jejich projekt se jmenuje *Fragility asesements* (posuzování křehkosti) a dle nich by měl generovat odlišné výsledky, takové, které budou užitečné při hledání řešení nestability.

Tento program se soustřeďuje budování míru a státního rozvoje. Hodnocení má za úkol zjišťovat, které aspekty toto budování blokují. Od bezpečnostních systému, přes spravedlnost až po správné fungování státních institucí. Dle G7+ je totiž nejdůležitější věc, kterou právě tyto státy potřebují vědět. Musí se zaměřit spíše na politická řešení než problémy, na pokrok spíše než na pokles a ne na každoroční inspekci neúspěšných států, kterou dle nich dělá Fragile States Index. (G7plus, 2013)

Null a Lamere (2012) dodávají, že posuzování křehkosti od G7+ nebude srovnávat země, ale umožní samotné zemi sledovat její vývoj vzhledem k minulosti a budoucnosti. Tím budou moci země prokázat skutečný pokrok a reagovat na problémy, kterým čelí. Ukazatele které se užívají, si navíc zvolily samy křehké země.

8.2.5 Kritika od samotných státníků

Henning a Melber (2016) hovoří o politizaci Indexu zhroutených států. Ten dle něj nadřazuje státům, které mají pozitivní vztah k USA. Ukazuje to na příkladu Íránu (34.) a Uzbekistánem (39.) proti Albánii (118.) a Bahrajnu (125.). Je mezi těmito zemi skutečně tak velký rozdíl, aby Albánie s Bahrajnem byly na stupnici křehkosti skoro na takovém místě jako skandinávské země?

Často jsou to samotné země, které si stěžují na špatné výsledky Indexu. Ten dle nich nezachytává vnější vlivy a historické vlivy jejich nedostatků. Dříve se proti vyslovili například mluvčí velvyslanectví z Pákistánu, Afghánistánu, Súdánu, Jemenu či Somálska. Například Nadeem Hotian z Pákistánu se vyjádřil takto: „*Skutečné měření národa není číslo a rozsah výzev, kterým čelí, ale to, jak se stalo, že se s nimi setkal. Kdyby se to tak posuzovalo v případě Pákistánu, nehráli bychom tak skoro žádnou roli.*”

Pozadu nezůstal ani indonéský ministr pro koordinaci politických, právních a bezpečnostních záležitostí Djoko Suyanto. Ten reagoval na 63. místo své země takto: „*Indonésie je stát, který funguje velmi dobře. Od centrální až po místní úroveň. Zaznamenali jsme pozoruhodný 6,5% hospodářský růst a máme více než 115 miliard dolarů v devizových rezervách. Jaké ukazatele byly použity k našemu postavení?*”

8.2.6 Nadřžování rozvinutým zemím a jejich zvláštní hodnocení

Namibie je země, kde se v roce 2013 odhadoval roční střední příjem na 8 200 dolarů. Už zde pravděpodobně začíná problém. Málokrterý z obyvatel totiž tolik peněz ve skutečnosti má. Většina z

¹¹ Skupina G7+ je tvořena dvaceti zeměmi z Asie, Pacifiku, Afriky a Karibiku se zkušenostmi s křehkostí.

nich žije v poměrech, které se blíží bídě. Dle OSN v roce 2013 žilo 44,9% obyvatel v multidimenzionální chudobě a dalších 19,3% bylo tomu hodně blízko.

Jak uvádí Henning a Melber (2016), za 26 let od nezávislosti je Namíbie, dle Giniho koeficientu, který měří rozdíly v příjmech, jednou z nejvíce nerovných společností na světě. Namíbie dosahuje hodnoty zhruba 63,9, kdy 0 představuje absolutní rovnost a 100 absolutní nerovnost. Podobně je na tom i Jihoafrická republika, jejíž hodnoty jsou 63,1. I přes takové rozdíly jsou oba státy pravidelně řazené mezi nejlépe řízené státy v subsaharské Africe. Co by na to však řeklo venkovské obyvatelstvo a lidé žijící v chatrčích?

Jedinou velmi udržitelnou zemí je Finsko (178. místo). Henningovi a Melberovi (2016) však neuniklo, že ve Finsku se projevuje xenofobní klima, které produkuje proslulé pravicové násilníky, kteří vyrážejí do ulic a žádají si "zákon a pořádek". Za Finskem jsou další severské země v kategorii udržitelných zemí. Norsko 177., Dánsko 175., Švédsko 171. a Island na pozici 170. S výjimkou Islandu mají všechny tyto země nacionalistické strany s xenofobními tendencemi, které mají co říct ve vládní správě. Například v Dánsku začaly hraniční kontroly uplatňovat zákon, který omezuje uprchlíky, jenž dorazili do země s určitými úsporami či majetkem.

V kategorii velmi stabilních zemí je například Velká Británie, která skončila na pozici 162. Její obyvatelé však byli obelháni populisty, aby hlasovali za opuštění společného trhu s dalšími 27 státy. Během kampaně byla zavražděna poslankyně, která chtěla zůstat. Mnozí chtěli údajně vrátit hlasování, protože si uvědomili, že byli obelhání populisty. Minimálně jeden federální stát se nyní chce od Spojeného království odtrhnout a vyhnout se tak vnějším škodám, protože jeho občané chtějí zůstat v Evropské unii. Není to křehká situace?

Index Failed States by neměl být náhradou zdravého rozumu. Posiluje stereotypní eurocentrické vnímání a je nejlepším příkladem patronatických a paternalistických světových názorů.

9 Hroucení v praxi – Haiti x Dominikánská republika

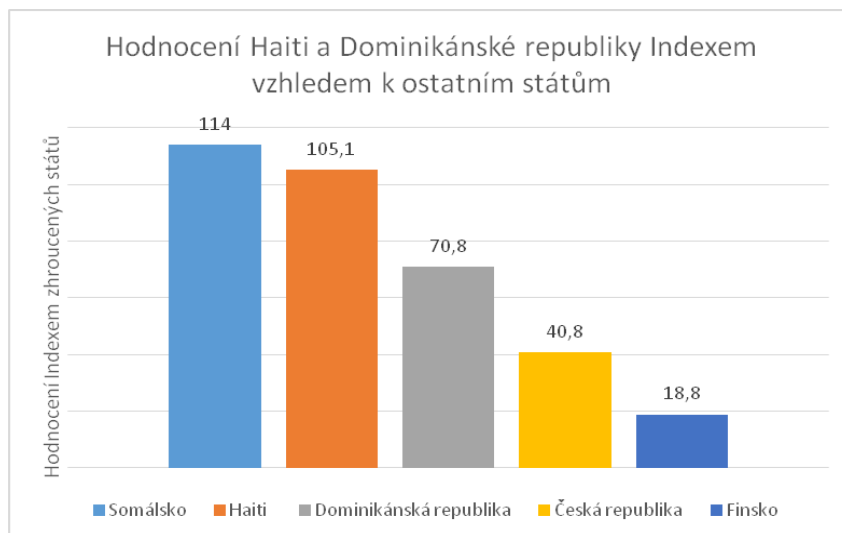
Jared Diamond ve své knize *Collapse: How societies choose to fail or succeed*¹² (2015) prezentuje výborný příklad toho, proč se státy hroučí. Popisuje zde proces vývoje na ostrově Hispaniola. Hispaniola je znám tím, že na něm leží dva státy. Haiti a Dominikánská republika. Druhý stát má přibližně dvakrát větší rozlohu než Haiti a může tak mít o něco větší výhodu vůči svému sousedovi.

Jak ale Diamond následně představuje, rozloha nebyla hlavní příčinou rozdělení těchto dvou zemí. Haiti je celkově desátý nejvíce ohrožený stát zhroucením. Se 105,1 body spadá mezi státy s velkým nebezpečím, kde je hned za Afghánistánem. Dominikánská republika je naopak až na 105. místě se 70,8 body. 0,9 bodů jí tedy chybělo k tomu, aby se dostala mezi státy značené jako „s varováním“.

¹² Tato kniha se stala díky své uchopitelnosti a zábavnosti pro čtenáře best-sellerem v USA.

O lepší představu by se měl postarat následující graf, který pro uvědomění si situace ukazuje jak je na tom Haiti a Dominikánská republika vzhledem k ostatním státům. Pro porovnání byl použit nejhůře hodnocený stát Indexu – Somálsko, nejlépe hodnocený stát Indexu – Finsko a pro reálnější představení si situace Česká republika.

Graf 2: Hodnocení Haiti a Dominikánské republiky Indexem vzhledem k ostatním státům

(zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/>)

9.1 Odlesňování společným problémem

Jak uvádí Diamond (2005), kontrast mezi oběma zeměmi je zřejmý hned na prvním pohled. Původně byl celý ostrov zalesněn, avšak s příchodem Evropanů přišlo ke změně. Ti byli nadšeni z lesů s cenným dřevem a začali jej těžit. Oba státy ztratily hodně, ale Haiti daleko více. Na celém ostrově se nyní nachází jen sedm větších ploch s lesy a dvě z nich jsou chráněny jako národní parky. Ani to ale nezamezuje nezákonné těžbě. Nyní je v Dominikánské republice méně než 28% plochy státu zalesněno, v Haiti to však není ani procento. Dokonce ani u nejbohatší zemědělské půdy u Santa Dominga a Santiaga není situace lepší. Odlesňování vede ke ztrátě dřeva, dalších přírodních materiálů, ztrátě úrodnosti půdy, hromadění sedimentů v řekách, nižšímu výskytu dešťů či degradaci půdy. (Diamond, 2005)

Ve své případové studii McClintocka (2005) mluví o zalesněném území v Haiti, jenž bylo v roce 1940 odhadováno na 30%, v roce 1970 jen na 10%. V roce 2001 na 1,4% - 2%. Odlesňování vede k degradaci půdy a nejen to. Většina venkovského obyvatelstva má přístup jen k pěstování kukuřice, fazolí či ovoce. To ústí v to, že většina půdy je silně rozrušena a degradována. Půdy jsou tak poškozené hlavně poblíž venkova a silnic. Na některých místech dokonce dochází k tomu, že slínové či čedičové podloží viditelně vystupuje na povrch.

9.2 Ekonomické, sociální a vládní problémy jako z učebnice

Rozdíl v lesním porostu mezi oběma zeměmi je provázen dalšími ekonomickými aspekty. Jak specifičtěji popisuje Diamond (2015), tak jak Haiti, tak Dominikánská republika trpí obvyklými nevýhodami chudých států, které leží v tropických oblastech a navíc byly kolonizovány Evropany. Mají zkorumpované či slabé vládní aparáty, neefektivní zdravotnictví a jejich zemědělství nefunguje tak dobře, jako například v zemích mírného pásma. Problémy Haiti jsou ovšem ve všech těchto odvětvích větší než u jejich souseda, Dominikánské republiky. Haiti je jednou z nejchudších zemí Nového Světa a jeden z nejchudších států mimo Afriku.

Heine a Thompson (2011) ve své publikaci hovoří o tom, že donedávna byla Haiti z velké části studována a analyzována díky svému společenskému uspořádání. Je známa jako „první černá republika“. Nebo také jako první nezávislý národ v Latinské Americe a Karibiku. Je tomu tak díky otrockému povstání, které bylo prvním úspěšným mezi zmíněnými zeměmi. A právě tato skutečnost vedla k rozsáhlé stimulaci zkoumajících sociálních věd.

Díky tomu je o tomto území nespočet informací, jež pomáhají i ke srovnání se sousedem, Dominikánskou republikou. Ta, jak již bylo řečeno, je s Haiti v mnoha ohledech velmi podobná. Dle Diamonda, (2005) je ale Dominikánská republika daleko více rozvinutá a její problémy jsou méně akutní. Příjem obyvatel je pětkrát vyšší než v Haiti, naopak míra růstu populace je nižší. V posledních zhruba 38 letech se Dominikánská republika navíc přiblížila demokracii. Nepřichází zde žádné vojenské převraty a od roku 1978 se zde demokraticky volí prezident.

Ekonomika prosperuje, těžba se soustředí primárně na železo a nikl. Donedávna zde byl i aktivní důl na zlato a bauxit. Průmyslový obchod zaměstnává zhruba 200 000 zaměstnanců z celkové populace zhruba 10,5 milionů lidí, kteří se starají o export do zámořských oblastí. Jde hlavně o kávu, kakao, tabák, doutníky a avokáda. Ze své stability těží Dominikánská republika také v oblasti turismu. A co víc, právě zde se rodí značné množství baseballových hráčů, kteří poté míří do USA. Tam vydělávají slušné peníze, jež posílají zpátky do své rodné země. I proto je její stav o tolik lepší. (Diamond, 2005)

9.3 Nefungující vládní aparát

Na začátku práce byla zmíněna definice Roberta I. Rotberga (2003), která selhávající stát označuje jako „*nebezpečné území s krajně napjatými vztahy mezi obyvateli, na němž ostře soupeří znesvářené ozbrojené skupiny*“.

V době globalizace je navíc možné, že negativní efekty se vynoří rychleji a země tak mohou být daleko náchylnější. Nestabilní státy se mohou stát výchozím bodem pro mezinárodní terorismus, obchod s drogami, praní špinavých peněz a nelegálního obchodu se zbraněmi. Toho si jsou vědomi nejen Heine a Thompson (2011). Ve své publikaci upozorňují na nutnost identifikování, klasifikování a celkového hodnocení nestabilních států. To se tak stalo jednou z nejrychleji rozvíjejících se oblastí v

mezinárodní politice. Boom zažily všemožné ukazatele pro měření míry a rozměrů nestability. Ta se ukázala být hlavním tématem. V mnoha zemích proběhly intervence za účelem přechodu k demokracii a ochraně lidských práv. Intervence se v roce 1990 nevyhnuly ani Haiti. Postupem času se však vybuďovaly v mnohem zajímavější a komplexnější pomoc. Ta měla za úkol vybudovat haitskou státní policii a posílit soudnictví či vězeňství.

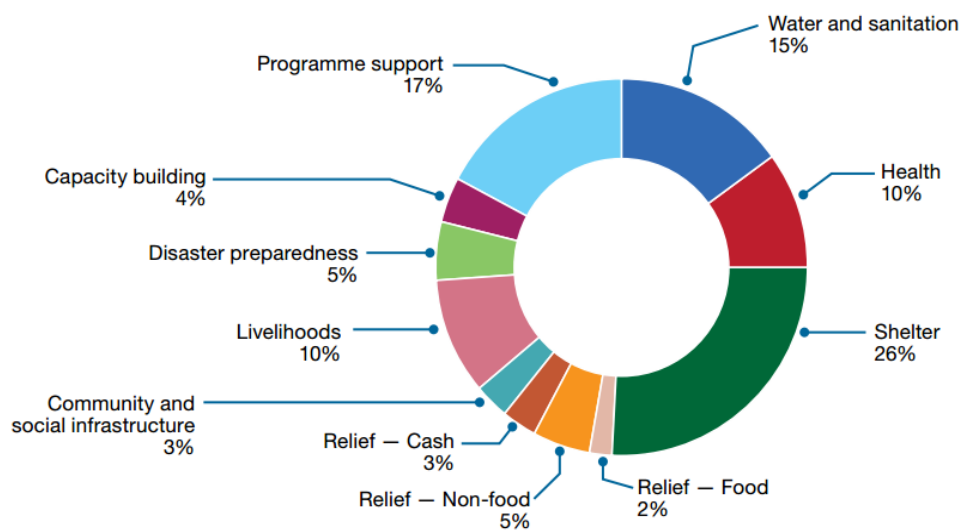
Aby stát mohl správně fungovat, potřebuje, aby se začalo od začátku. To znamená, že se musí zacílit na fungování jeho správy a poté se může pokračovat k zlepšení věci. Vědom si je toho i Diamond (2015), jenž poukazuje na to, že trvale poškozený vládní aparát není schopen správně pracovat s veřejnými službami, většina obyvatel žije po většinu života nebo periodicky bez veřejné elektrické energie, vody, kanalizace, zdravotní péče, či vzdělání. Dalším problémem je přelidňenost. Na Haiti žije něco zhruba přes 10 milionů lidí, za to v Dominikánské republice, která je daleko větší, jich žije skoro o milion méně. Většina obyvatel jsou navíc farmáři.

9.4 Přírodní katastrofy zhoršující situaci

Tržní ekonomika není nikterak obsáhlá, skládá se hlavně z produkce kávy a cukru pro export. Pouhých zhruba 20 000 lidí (celkový počet obyvatel je okolo 10,7 milionů) je zaměstnáno s nízkými platy v průmyslových závodech. A Diamond (2015) dodává, že nejčastěji jde o levnou výrobu oděvů. Někteří mají to štěstí, že mohou pracovat v jedné z enkláv na pobřeží, kde cestují turisté na dovolené. Právě turisty se snaží Haiti izolovat od dalších nepříjemností jako je například nelegální obchod s drogami, které přes Haiti putují z Kolumbie do USA. Tyto kroky samozřejmě vedou k polarizaci obyvatel a vzniku velmi tenké vrstvy nadměrně bohatých a široké vrstvy chudých obyvatel.

K již tak velkému výčtu problémů se 12. ledna 2010 přidala i přírodní katastrofa. Haiti totiž bylo zasaženo nejvíce zničující pohromou v Severní a Jižní Americe. Zemětřesení, jehož epicentrum bylo v Karibském moři nedaleko Port-au-Prince, dosáhlo sedmi stupňů na Richterově škále. Tato skutečnost neunikla ani Heine a Thompson (2011), kteří popisují, jaký vliv zemětřesení mělo na následný život obyvatelstva. Zemětřesení prošlo primárně přes hlavní město a jeho přilehlé oblasti. Kromě velkých škod na majetku si vyžádalo i několik obětí na lidských životech. O život tehdy přišlo okolo 230 000 lidí, 300 000 bylo zraněno, 2 miliony lidí opustili svůj domov a potřebovali potravinovou pomoc, značný počet (1,5 milionu) byl nuceně přesídlen. Celková hodnota škod, které ten den vznikly, se odhadují na 111 miliard amerických dolarů. Na 285 000 domů bylo zničeno, stejně jako budovy parlamentu, nejvyššího soudu a další důležité a historické cennosti. Větší osídlené plochy se změnily v polní městečka, kde se v improvizovaných polních nemocnicích snažili lékaři zachránit, co nejvíce životů se dalo. Pro stabilizování situace bylo potřeba výrazné pomoci nejen od neziskových organizací. Rozdělení jednotlivých kategorií pomoci dokumentuje graf s pomocí od Červeného kříže.

Obrázek 2: Odvětví, kde pomáhal Červený kříž

(zdroj: <http://www.ifrc.org>)

To, že zemětřesení bylo tak devastující je vcelku pochopitelné. Většina budov nedisponovala vhodnými předpisy pro výstavbu v zemětřesné oblasti. Skutečnost, že mnoho důležitých center Haiti je postaveno na neplodné vegetaci a často i obnaženo kopci, tvoří recept na obrovskou katastrofu, která se v případě výskytu hurikánu, tropické bouře či zemětřesení může stát. Jakoby nestačilo, že Haiti i bez zmíněného neštěstí neměla dost svých problémů, událost z 12. ledna 2010 její problémy pouze prohloubila. (Heine a Thompson, 2011)

9.5 Rozdíly v podnebí

Hispanšské deště přicházejí převážně z východu. Proto se na ostrov dostává více deště a tím se podporuje vyšší míra růstu rostlin. Nejvyšší hory ostrova jsou na dominikánské straně a řeky z těchto vysokých hor se táhnou hlavně směrem na východ, na dominikánskou stranu. Dominikánská strana má široká údolí, roviny, plošiny a mnohem hustší půdy. Například údolí Cibao na severu je jednou z nejbohatších zemědělských oblastí na světě. Naproti tomu Haitanská strana je sušší díky této bariéře vysokých hor, která blokuje deště od východu. Ve srovnání s Dominikánskou republikou je vyšší podíl území Haiti hornatý. Plocha pro intenzivnější zemědělskou aktivitu je menší. Naopak je zde větší rozšíření vápencového terénu. (Diamond, 2015)

9.6 Násilný režim

Jean-Claude Duvalier¹³ neboli „Baby Doc“ vládl v Haiti patnáct let a byl jedním z představitelů tzv. Duvaliers. United Nations Development Programme (2006) popisuje jejich vládu jako šíření násilí kulturou. François Duvalier zavedl Tontons Macoutes¹⁴, tedy ozbrojené síly, pomocí kterých zavedl režim teroru. Tontons Macoutes měli volnou ruku při zatýkání, zadržování, mučení a zabíjení. Kdo byl považován za odpůrce režimu, byl často perzekuován. Tisíce lidí bylo zabito nebo muselo uprchnout ze země. Násilí se stalo prostředkem k dosažení a udržení absolutní politické moci. Podobný scénář byl ovšem i v Dominikánské republice.

Tam se k vládě dostal Rafael Trujillo, jenž násilně odstranil své oponenty a stal se diktátorem. Celý stát byl pod kontrolou jeho či jeho rodiny. Rozdíl mezi ním a „Baby Docem“ byl však zřejmý. Lídr Haiti totiž, stejně jako jeho otec François „Papa Doc“ Duvalier, nejevil zájem o modernizaci své země. Trujillo byl sice násilným diktátorem, ale zasloužil se i o rozvoj ekonomiky, infrastruktury a průmyslových odvětví. Trujillo byl nakonec násilně svržen a zavražděn, jeho země se na několik let ocitla bez vlády, stejně jako Haiti po konci vlády Jean-Claude Duvaliera. Další rozdíl mezi těmito zeměmi byl však v tom, že Dominikánská republika pokračovala v industrializaci a modernizaci, ke které dal základy právě Trujillo. (Diamond, 2015)

9.7 Dnešní situace v obou zemích

Některé hlavní problémy Dominikánské republiky již byly zmíněny. Je však důležité uvědomit si, že ve většině státech se situace zlepšuje. Často média vytváří mylné představy, které nejsou pravdivé. K tomuto tématu se však tato práce nevztahuje. V Dominikánské republice se v posledních letech, zdá se, podařilo zlepšit situaci. Roste ekonomika, stát je dobře organizován, vznikla opozice (což je jedna z nejdůležitějších věcí k rozvoji a také demokracii). Několik lidí bylo pro prosazování svých názorů vůči vládě zavřeno do vězení, ale v posledních letech byli propuštěni a mohou vyslovovat svůj názor. (Diamond, 2015)

Dominikánská republika je tedy na správné cestě, dokáže ale s sebou strhnout i Haiti, která jejímu běhu na dlouho trať nestačí? Zatím to tak nevypadá. Jedna z nejchudších zemí světa pokračuje v zhoršování stavu, větším zalidněním a je velmi těžké přijít na to, jak to zastavit. (Heine a Thompson, 2011) Zatímco když Dominikánská republika dostala pomoc od donorů, dokázala jí využít, Haiti na tom byla naprosto odlišně. A aby toho nebylo málo, Haitťané migrují ve velkém do sousední země, která tak vlastně trpí globalizací. Jena z mála nadějí Haiti je ovšem ta, že díky remitencím se podaří zlepšit vnitřní fungování státu. Haiti čeká ještě velmi dlouhá cesta s nejasným cílem. (Diamond, 2015)

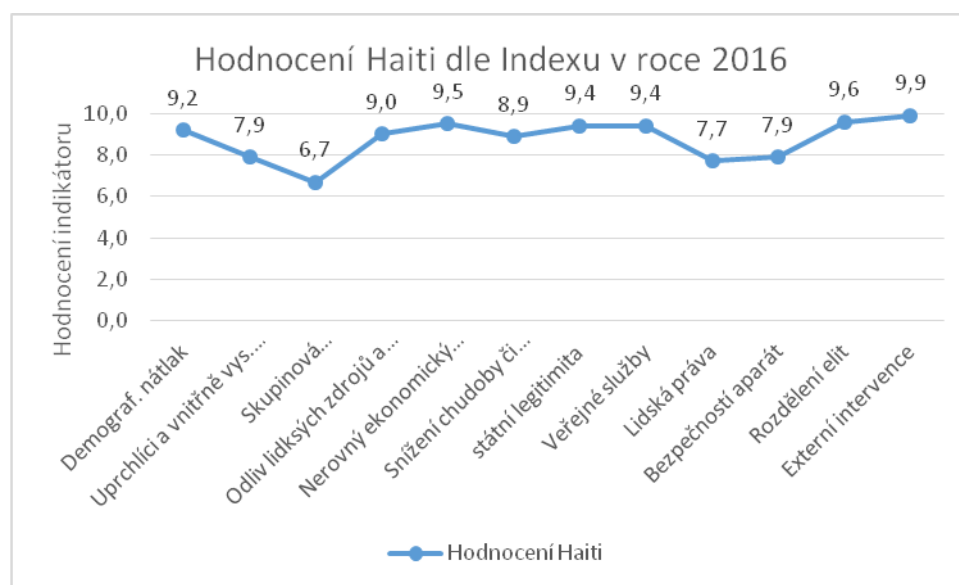
¹³ Jean-Claude Duvalier je znám pro svůj ilegální obchod s drogami a lidskými orgány, které získával ze zavražděných obyvatel ostrova.

¹⁴ Uvádí se, že tyto speciální jednotky zabily na 30 000 – 60 000 obyvatel Haiti.

10 Hodnocení Haiti a Dominikánské republiky dle Indexu

V předešlé části práce bylo představeno několik rozdílů mezi Haiti a Dominikánskou republikou. Čtenář si mohl udělat představu o tom, jak to zhruba v obou zemích vypadá. Jak už bylo řečeno, Haiti dopadla v hodnocení Indexu zhroutených států výrazně hůře než Dominikánská republika. Tato část má za úkol představit detailněji hodnocení Indexu zhroutených států a na základě získaných vědomostí odůvodnit, proč jsou extrémní hodnoty tak či onak obodované. Začneme Haiti, jejíž výsledky znázorňuje následný graf.

Graf 3: Hodnocení Haiti dle Indexu v roce 2016

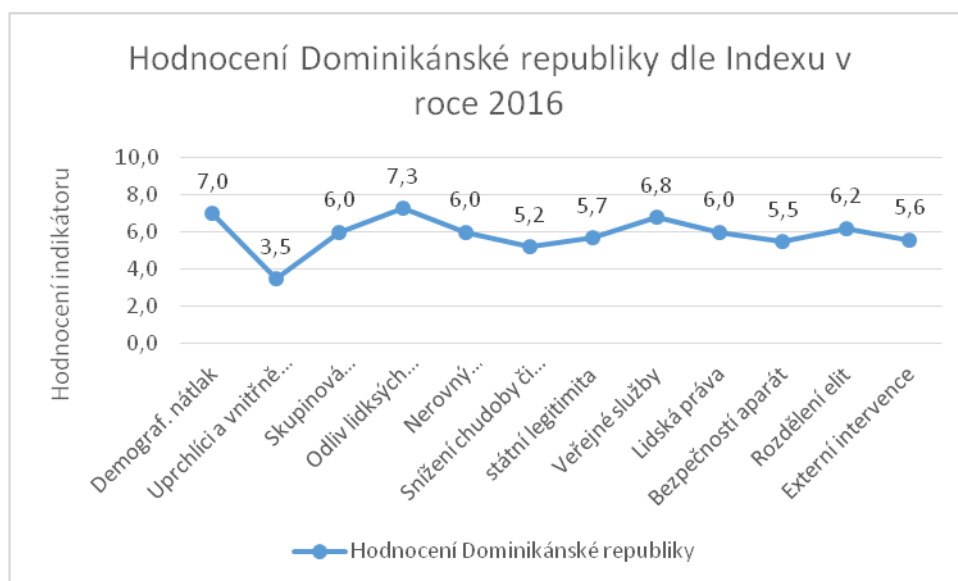
(zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/>)

Na grafu jde jasně vidět, že nejlépe hodnoceným indikátorem (6,7 bodů) byla skupinová nespokojenost. Občanská válka nebo extrémní nespokojenost na Haiti není, takto nízká hodnota však může být ovlivněna například tím, že velmi chudé obyvatelstvo se kvůli nedostatku zdrojů ani nedostane k výraznějšímu vyjádření své nespokojenosti. Naopak nejvyšší hodnocení je u externích intervencí. Haiti má historii bohatou na intervence ať už to bylo ze strany Francie či USA, tento údaj je tedy pochopitelný. Intervence na území Haiti jsou a aktivně se zapojují do zlepšování situace. O externích intervencích se již v souvislosti s Indexem psalo v dřívější části práce, proto se v tom nebude pokračovat tentokrát.

Ještě než přijde na řadu srovnání obou zemí, je důležité si představit také graf Dominikánské republiky, jenž zřetelně ukazuje poměrně malý problém s uprchlíky a vnitřně vysídlenými osobami. Jak už bylo psáno, Dominikánské republiky se tento problém týká hlavně ve spojitosti s Haiti, ze které proudí emigranti do rozvinutější sousední země. Naopak největší problém je odliv lidských zdrojů. Remitence hrají velkou roli v ekonomice Dominikánské republiky, ale to také často vede k tomu, že

nejvzdělanější část obyvatelstva se již do své rodné země nevrací. Pro větší přehlednost následuje graf týkající se Dominikánské republiky.

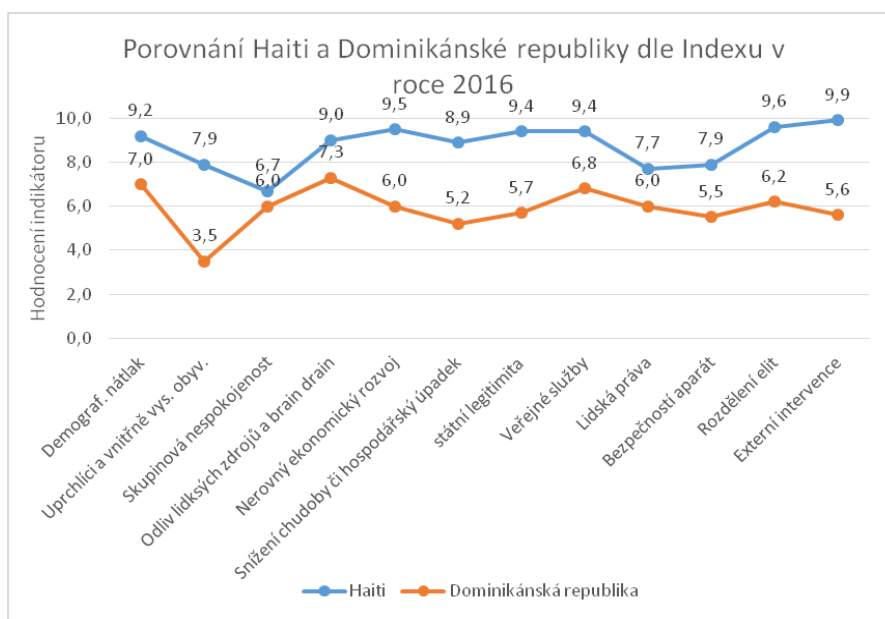
Graf 4: Hodnocení Dominikánské republiky dle Indexu v roce 2016

(zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/>)

A jaký je tedy největší rozdíl mezi zeměmi? Kromě celkového umístění a počtu získaných bodů, které jsme si již uváděli (105. Dominikánská republika – 70,8 bodů X 10. Haiti – 105,1 bodů), je největší rozdíl dle Indexu v uprchlících. Zatímco Haiti je u toho indikátoru hodnocena 3,5 body, u Dominikánské republiky to dělá pouhých 3,5 bodů. Zajímavostí je, že Index shledává nejmenší rozdíl ve skupinové nespokojenosti. Obě země jsou, jak jsme již zjistili, na tom ekonomicky a rozvojově naprosto rozdílně, dle hodnocení je však v nespokojenosti nejmenší rozdíl. Na grafu je také jasně patrný rozdíl u ekonomických ukazatelů, jako je nerovný ekonomický rozvoj, snížení chudoby či hospodářského úpadku.

Graf 5: Hodnocení Dominikánské republiky a Haiti dle Indexu v roce 2016

(zdroj: <http://fsi.fundforpeace.org/>)

Vzhledem k situacím obou zemí, které jsme si dříve představili, je tato část dobře uchopitelná. Ideální by bylo, kdyby se člověk mohl dostat k přesnému procesu určování, takto se musí spokojit pouze s nastíněním fungování a grafickým zobrazením, které pomáhá k pochopení problematiky. I to však utvrzuje v tom, že Index zhroucených států přináší zajímavé hodnocení, které by i přes své nedostatky mohlo být důležitým nástrojem nejen pro země, jež bojují s šancí ke zhroucení. První změna s názvem již na nátlak vědecké obce proběhla. Přejde i ta další, možná daleko důležitější, v metodologii a správnému fungování? To je otázka, kterou tato práce nevyřeší, ale pokud se to podaří Fund for Peace, může se Index zhroucených států stát neotřesitelným a hlavně velmi užitečným nástrojem nejen pro křehké státy.

Závěr

Postavení křehkých států je velmi aktuální téma. Ty svými problémy totiž mohou ohrozit nejen okolní státy, ale i země na opačné straně světa. Cílem této práce bylo objasnit pozici zhroutených států a zaměřit se na Fragile States Index, který jejich zhroutenost, chcete-li křehkost, určuje.

Index zhroutených států je prakticky jediným ukazatelem, který je k zjištění situace ohledně ohrožených států používáno. Jeho metodologie je však krajně složitá a dle četných zdrojů ne zcela přesná. Před začátkem práce jsem očekával pouze vysvětlení toho, jak celý komplikovaný proces funguje, ale postupem času jsem začal zjišťovat, že Index má určité vady a chyby, které mohou vést k tomu, že není ideálním nástrojem k měření křehkosti. Již při zjištění, že původně Index zhroutených států byl nedávno přejmenován po nátlaku vědecké obce (dle které Index svým názvem zvyšoval rozdíl mezi rozvinutým a rozvíjejícími se zeměmi) na Index křehkých států, jsem si začal myslet, že něco není v pořádku. V práci je ukázáno, o které nedostatky jde, a je doplněna o zajímavá vyjádření samotných státníků, kteří věcně vysvětlují chybné hodnocení Indexu. Kvůli nedokonalosti Index nabízí společenství zhroutených států G7+ možnou náhradu v podobě Fragility assesment (Posuzování křehkosti). Státy se odkazují na měření zbytečných věcí a také na to, že ony samy mají zkušenosti s tím, co jim nejvíce chybí a co by se tedy primárně mělo hlídat a měřit.

Pomocí srovnání dvou dosti podobných, ale naprosto odlišných států – Haiti a Dominikánské republiky – práce objasňuje metodologii Indexu. Oba vybrané státy leží na stejném ostrově, geografické podmínky nejsou tolik odlišné, ale z pohledu rozvoje jsou na tom obě naprosto jinak. Cílem bylo ukázat si, jak je to možné, a pomocí dat z Indexu zhroutených států ukázat na grafech, jak se problémy jedné či druhé země odrážejí v hodnocení.

Na základě informací o obou státech, které byly dříve podány, se dle následného grafického zobrazení, snaží práce o vysvětlení hodnocení. Samotný proces bodování indikátorů Indexem je velmi náročný a tato práce jej nebyla schopna kvůli nedostatku informací a prostředků popsat. Díky porozumění a porovnání situací v obou zemích by však měl čtenář získat lepší představu o tom, jak by se při něm mělo postupovat. Grafické zobrazení pomohlo vysvětlit rozdíly mezi zeměmi a ukázat, že i přes své nedostatky má Index zhroutených států co nabídnout a jeho konečné výsledky mohou vést k upozornění na relevantní problémy.

Zdroje

- Adriens, G. (1994). *Parallel Natural Language Processing*. New York, Intellect Books
- Diamond, J. (2005). *Collapse : How societies choose to fail or succeed*, New York, Penguin Books
- Dostálová, E. (2009). *Dekolonizace Afriky a její dopady*, Univerzita Palackého v Olomouci
<https://theses.cz/id/5jugq6/74362-291712108.pdf>
- Evers, M. (2014). *The Fatally Flawed Fragile States Index*. The National Interest
<http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-fatally-flawed-fragile-states-index-10878>
- Fund For Peace (2016). *Fragile States Index 2016*. Fund for Peace
<http://library.fundforpeace.org/fsi16-report>
- G7plus (2013). *Note on the Fragility Spectrum*. Kinshasa, Democratic Republic of Congo. G7plus
https://www.pbsdialogue.org/media/filer_public/17/43/17434d29-eb70-425b-8367-7ccef13bfb0b/g7fragility_spectrum_2013.pdf
- Heakal, R. (2007). *What Is a Corporate Credit Rating?*. Investopedia.
<http://www.investopedia.com/articles/03/102203.asp>
- Humplíková, K. (2009). *Valné shromáždění (GA) – Zhroucené státy*. AMO.
<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Zhroucen%C3%A9-st%C3%A1ty-GA1.pdf>
- Chabal, P. (1986). *Political Domination in Africa: Reflections on the Limits of Power*, Cambridge, Cambridge University Press
- Chomsky, N. (2007). *Failed States: the abuse of power and the assault on democracy*. New York: Owl Books
- Iliffe, J. (2001). *Africans: The History of a Continent*, Cambridge, Cambridge University
- Leigh, C. (2012): *Failed States Index belongs in the policy dustbin*, The Guardian
<https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2012/jul/02/failed-states-index-policy-dustbin>
- McClintock, N. C. (2015). *Agroforestry and sustainable resource conservation in Haiti*. NCSU
<https://projects.ncsu.edu/project/cnrint/Agro/PDFfiles/HaitiCaseStudy041903.pdf>
- Melber, H. (2016). *Is the Fragile States Index 'fatally flawed'?* <http://theconversation.com/is-the-fragile-states-index-fatally-flawed-62057>
- Messner a kol. (2015). *Fragile states index 2015*. Washington, D.C.: The Fund for Peace
- Nečadová, M. (2012). STATI: Je HDP vhodným ukazatelem ekonomické výkonnosti a sociálního pokroku v podmínkách globalizace?, Acta Oeconomica Pragensia 20 (5), 2012

<http://docplayer.cz/35195106-Je-hdp-vhodnym-ukazatelem-ekonomicke-vykonnosti-a-socialniho-pokroku-v-podminkach-globalizace.html>

Null, S. a Lamere, C. (2012) - Another Year, Another Debate: *Is the Failed States Index Simply Misnamed?*, New Security Beat <https://www.newsecuritybeat.org/2012/08/year-debate-failed-states-index-simply-misnamed/>

Robb, J. (2004). *Weak, failed and collapsed states*, Global Guerrillas http://globalguerrillas.typepad.com/globalguerrillas/2004/05/failed_states.html

Rotberg, R. (2013). Failed States. The Oxford Companion to Comparative Politics (New York, OUP, 2012), 383-389

Secretary, O. o. t. W. H. P. (2003). *Life Under Saddam Hussein: Past Repression and Atrocities by Saddam Hussein's Regime*. Washington,DC: U.S. Department of State

Stewart, P. (2011). *Weak Links: Fragile states, global threats and international security*. Oxford: Oxford University Press

Syrovátka, M. (2008). *Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje*. Mezinárodní vztahy 1/2008: 29.

Šerý, M. (2012). Regionální geografie Afriky (pracovní verze určená k ověření ve výuce), Univerzita Palackého v Olomouci - Katedra geografie 71.

Šmíd, T. a Vaňura, V. (2009). *Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států*. Mezinárodní vztahy 2/2009: 44-64.

Thompson, A.S. a Heine, J. (2011). *Fixing Haiti: MINUSTAH and beyond*. Gigi <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2516/ebrary9789280811971.pdf>

United Nations Development Programme (2006). "Evaluation of UNDP assistance o conflict-affected countries: Case Study Haiti.

<http://web.undp.org/evaluation/documents/thematic/conflict/ConflictEvaluation2006.pdf>

YOO, J. (2011). Fixing Failed states. Berkeley Law Scholarship Repository, <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2761&context=facpubs>